

Het voorstel van wet tot wijziging van de Wet op het Hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en de Wet educatie en beroepsonderwijs wekt bevreemding, onder meer in het licht van het recent verschenen inspectierapport *Nederlands of niet: gedragscodes en taalbeleid in het hoger onderwijs*. Dat rapport geeft een ontluisterend beeld van het hoger onderwijs dat op grote schaal de WHW schendt en de Onderwijsinspectie die zijn toezichthoudende taak verwaarloost. Ondanks het onmiskenbare *Nederlands tenzij* uitgangspunt van de wet kunnen tal van opleidingen aan de Nederlands universiteiten alleen nog maar in het Engels gevolgd worden. De cijfers zijn bekend: 28% van alle universitaire bacheloropleidingen en 76% van de universitaire masteropleidingen is momenteel (studiejaar 2018-2019) *volledig en uitsluitend* Engelstalig terwijl, naar nu gebleken is, goede onderbouwingen voor het gebruik van uitsluitend het Engels veelal niet bestaan. In het licht van deze feiten en indachtig het gegeven dat aan het *Nederlands tenzij* uitgangspunt niet getornd gaat worden (Artikel 7.2.1), verwacht de lezer een gewijzigde wetstekst die in dit opzicht geruststelt, een tekst waaruit blijkt dat de nieuwe wet het Nederlands inderdaad gaat beschermen en een halt toeroept aan de verengelsing. Liever nog, de nieuwe wet zou de universiteiten kunnen dwingen met terugwerkende kracht aan te tonen dat de keuze voor het Engels in alle al bestaande Engelstalige opleidingen onontkoombaar en noodzakelijk was en dat bij die keuzes voor het Engels rekening is gehouden met alle risico's en bezwaren die het (uitsluitend) gebruik van het Engels als instructietaal met zich mee brengt – want dat mag je van instellingen van hoger onderwijs verwachten: dat ze alle voor- en nadelen zorgvuldig tegen elkaar afwegen en vervolgens een weloverwogen taalkeuze maken.

Deze verwachtingen van de lezer worden in de conceptwet niet ingelost. De conceptwet lijkt in één opzicht de mogelijkheid tot het aanbieden van Engelstalig onderwijs zelfs te verruimen: het aantonen van de noodzaak Engelstalig te worden is verdwenen uit Artikel 7.2. En de eerste paragraaf op p. 3 van de *Memorie van toelichting*, onder 2.1 *Taalbeleid* doet het ergste vrezzen. Ik citeer:

“In het licht van de internationalisering in het ho zijn de wettelijke eisen met betrekking tot taal in het ho verouderd. Ten opzichte van de tijd waarin deze wettelijke eisen zijn geïntroduceerd, is in het ho de behoefte tot het aanbieden van anderstalig onderwijs sterk toegenomen. Dit maakte het nodig te bezien of de wettelijke gronden voor het aanbieden van anderstalig onderwijs ook naar de huidige opvattingen nog gelden als gegronde redenen voor het afwijken van het Nederlands, en of de wet met het oog op de huidige praktijk voldoende ruimte biedt om anderstalig onderwijs te verzorgen”.

De suggestie in deze passage is dat de universiteiten in een strak keurslijf hebben gezeten van een wet die het ze onmogelijk maakte Engelstalige opleidingen aan te bieden. Bovenstaande cijfers laten echter zien dat de wet (of de inspectie) de universiteiten feitelijk geen strobreed in de weg heeft gelegd; dat er juist *teveel* ruimte was om anderstalig (lees Engelstalig) te worden.

Ik hoop om tal van redenen dat de gewijzigde wet niet de tandeloze tijger zal zijn die de actuele wet gebleken is te zijn. Ik beperk me hieronder tot het formuleren van een aantal bezwaren tegen (volledig) Engelstalige opleidingen die voortvloeien uit bevindingen in mijn vakgebied, de taalpsychologie, daarbinnen in het bijzonder het onderzoek naar twee- en meertaligheid.

De overgrote meerderheid van onze studentenpopulatie bestaat uit *ongebalanceerd tweetaligen*, tweetaligen met een sterke moedertaal – in verreweg de meeste gevallen het Nederlands – en het Engels als zwakkere tweede taal. Hetzelfde geldt voor verreweg de meeste docenten. Dat verschil in vaardigheidsniveau tussen het Nederlands en het Engels is veel groter dan Nederlanders graag geloven. Het zwakkere Engels beperkt het uitdrukkingsvermogen, begripsvermogen en ook – vanwege de nauwe verwevenheid van taal en denken – het denkvermogen in Engelstalig onderwijs. Als gevolg daarvan worden in Engelstalig onderwijs kennisverwerving en academische ontwikkeling bij studenten, en de overdracht van kennis en vaardigheden door docenten, belemmerd, met verlies van onderwijskwaliteit tot gevolg. In een Engelstalige opleiding beginnen alle Nederlandstalige studenten feitelijk met een taaldeficiëntie (en dat geldt ook, nog sterker zelfs, voor de buitenlandse studenten in die opleidingen, de moedertaalsprekers van het Engels uitgezonderd).

Het besef dat een relatief laag vaardigheidsniveau in het Engels deze negatieve gevolgen heeft lijkt te worden erkend door de onderwijsinstellingen. Ze eisen immers in veel gevallen een minimaal taalvaardigheidsniveau in het Engels. Maar wat ze niet lijken te beseffen is dat het niveau dat ze eisen, meestal C1 in CEFR, aantoonbaar lager is dan het in de moedertaal bereikte niveau. Dat geldt voor alle talige deelvaardigheden, maar het sterkst voor de woordenschat, die met een C1 niveau vergelijkbaar is met, hooguit, de woordenschat van een acht- of negenjarige moedertaalspreker van

een taal. Dat weinigen zich dat realiseren is vermoedelijk het gevolg van het feit dat de CEFR taalniveaus vooral vaardigheden beschrijven en niet zozeer kennis. Naar de woordenschatgrootte (een kennisbestand) die hoort bij de verschillende CEFR niveaus is nauwelijks onderzoek gedaan. Kwaliteitsverlies in volledig Engelstalige opleidingen wordt nog versterkt door het feit dat die opleidingen de Nederlandse taalvaardigheid van studenten niet bevorderen, terwijl de wet dat wel voorschrijft (Artikel 1.3 in de huidige wet, ook op te nemen in de gewijzigde wet). Een academische taalvaardigheid in het Nederlands zullen ze zeker niet verwerven. In een volledig Engelstalige opleiding kan het Nederlands van een Nederlandstalige student zelfs verzwakken. Bovendien draagt een Engelstalige opleiding ertoe bij dat het Nederlands als wetenschapstaal geleidelijk zal verdwijnen. Als de wet voorschrijft dat het Nederlands van Nederlandstalige studenten toeneemt tijdens de opleiding maar dat gebeurt niet en er treedt zelfs een verslechtering van de Nederlandse taalvaardigheid op, dan verdient zo'n opleiding een flink aantal aftrekpunten bij de kwaliteitsbepaling van die opleiding.

Het gebruik van het zwakkere Engels als instructietaal leidt bij studenten en docenten bovendien aantoonbaar tot extra te verrichten mentale inspanningen. Dit gegeven staat haaks op het wettelijke uitgangspunt dat Engelstalig onderwijs niet mag leiden tot een verhoogde studielast (aannemende dat niemand op het onzalige idee komt deze extra inspanning te compenseren door op andere punten de onderwijslast dan maar te verlagen).

Kortom, alleen al vanuit het oogpunt van taal en taalgebruik hebben volledig Engelstalige opleidingen allerlei bezwaarlijke gevolgen. Dat geldt overigens niet voor *volwaardig* tweetalige opleidingen, d.w.z. opleidingen waarin het Nederlands en het Engels een gelijkwaardige status hebben, zowel in het gebruik, actief en passief, als in de perceptie van de gebruikers. De uitgebreide literatuur over dergelijk tweetalig onderwijs laat zien dat de moedertaal, in ons geval het Nederlands, daarin niet verzwakt, dat het Engels substantieel verbetert en dat er ook nog niet-verbale cognitieve winst geboekt kan worden. Maar u begrijpt het al: om als buitenlanders toegelaten te worden tot zo'n opleiding zullen die dan wel eerst het Nederlands op een bepaald niveau moeten beheersen, net zoals de Nederlandse student die in Rome, Parijs, of Madrid een opleiding wil volgen eerst Italiaans, Frans of Spaans zal moeten leren. Een rijkere internationale ervaring is nauwelijks denkbaar.

Annette de Groot

Emeritus hoogleraar Taalpsychologie aan de Universiteit van Amsterdam